

A PARTE

MILICA MIĆIĆ DIMOVSKA

Vera Tomić levéltárosnő átment a Milovan Vidaković utcán, majd befordult a Skerlić utcába, ahol is megpillantotta a napokban megnyitott Schooli márkabolt kirakatát, és akkor arra gondolt, milyen nagyszerű, hogy végre van a városban egy üzlet azok számára is, akiknek valami gondjuk van a lábukkal. Azután a Pašić utcán keresztül kiért a Svetozar Marković térre, ahol az az épület áll, amely már harminc éve a munkahelye.

Egy hete halt meg a férje, és ő most először lépett be ebbe az épületbe mint özvegy. Ma járt le a szabadsága, amely a családban történt haláleset okán járt neki. A temetés napja, azaz kedd óta volt szabadságon, péntekig. A szombat–vasárnap különben is munkaszüneti napok.

Az elmúlt hétfőn, ez idő tájt, azaz reggel nyolc óra körül még minden rendben volt, élt az ura, még csak beteg sem volt, délután négy órakor meg egyszer csak összeesett, kiesett a kezéből a sör, nem is tört el a pohár, csak a sör ömlött ki, és szétfolyt a szőnyegen. Ő éppen egy barátnőjével beszélgetett telefonon, és ekkor beleszólt a kagylóba: „Várj csak, megnézem, mi van Tošóval.” Nem tette le a telefont, és a barátnője, mint később kiderült, csak beszélt, beszélt tovább a semmibe, amíg Vera Tomić megpróbálta fölemelni a férjét. Amikor látta, hogy az nem kap levegőt, és csak a szemeit forgatja, kiszaladt a folyosóra, áthívta a szomszédokat. Ők aztán telefonáltak a mentőkért, de akkor már késő volt. A férje meghalt, s ő azzal a gondolattal jött most munkába, hogy valami egészen hihetetlen, és ugyanakkor közönséges dolog történt vele.

A munkahelyére visszatérni nem esett nehezére, mert otthon minden szempontból rosszabbul érezte magát. Ott mindenről a férje jutott az eszébe, aztán meg menekült a gyerekei elől is, akik már az örökségen veszekedtek, azon, hogy melyiknek mi jár, és hogy aki az anyjával marad, annak joga van-e az egész lakásra.

A folyosó lépcsőjén, ahogy ment a levéltár irányába, Vera találkozott a kifutólánnyal. Az részvétét nyilvánította, melegen átölelte, és háromszor arcon csókolta; könny volt a szemében. Neki magának ezzel szemben mintha csődöt mondtak volna a könnymirigyei. Azért valami szipogásfélével mégiscsak sikerült eleget tenni az illendőségnek, és ezek után a lány leszaladt a lépcsőn, hogy széthordja a postát.

Az osztályon a kollégákkal való találkozás várta. Nem tartották különösebben szorgalmas munkatársnak. Éppenséggel azt beszélték, hogy a munkáját nem végzi rendesen, a fiókjai tele vannak a feldolgozatlan anyaggal. Bár azt mindenki elismerte, hogy az irodája rendkívül hangulatos, mert rengeteg benne a virág. A szobája egyik sarkát, ahol a fal és az ablak között egy rolós irattartó szekrény áll, amelynek rossz a nyitószervezete, és ebből adódóan nem használják, teljes egészében kaktuszok, filadendronok, fikuszok és pálmák uralják, és egy terjedelmes futó is terjeszkedik ott, már egészen a mennyezetig fölkapaszkodva.

Amikor Vera Tomić beért a folyosóra, a kollégák körülvették, és egymással versengve juttatták kifejezésre együttérzésüket a történetek kapcsán. Egyesek az egészsége felől érdeklődtek és bátorították: „Ki kell hogy bírjad, most minden egyedül tőled függ” – és így tovább –, mások az elhunyról beszéltek nagyon kíméletesen: „Milyen jó ember volt, a városban mindenki ismerte Tošót, mennyi emberen segített, milyen önzetlen volt.” A szavakat mintha abból a gyászbeszédből vették volna kölcsön, amelyet az elhunyt kollégája mondott a koporsó mellett.

A fent említett részvétnyilvánítások után némileg csitult a hangulat, pillanatnyi csönd állt be, és ez mintha feszélyezni kezdte volna az embereket. Vera ekkor ezekkel a szavakkal sietett a segítségükre: „Nagyon köszönöm, még egyszer köszönöm, hogy együttéreztek velem, meg a táviratokat is, mindet megőriztem.” És mivel úgy érezte, mintha a viselkedése nem egészen felelne meg az elvárásoknak, még hozzátette: „Még mindig nem tértem magamhoz egészen, nem tudom összeszedni

magam, minden olyan hirtelen jött. A férjem . . .” Itt elhallgatott. Azt gondolta: „Most biztosan sírva fogok fakadni.” De nem fakadt sírva.

Bement az irodájába. Levetette a kabátját, fölakasztotta a fogasra, aztán leült a székére, és az asztal alá csúsztatta a lábát. Kicsivel később föltette az asztal alsó részén egy erre alkalmas rekesz szélére.

Sokáig mereven bámult a falra, valami akvarell volt ott üveg alatt, úgyhogy összemosódott a szemben lévő falról a visszatükröződés meg az öreg, roskatag, fákkal körülvelt tanya képe, amely a festményen volt látható. A fákról eszébe jutottak a virágai. Odanézett a sarokba, ahol álltak, és látta, hogy a föld nem száradt ki a cserepekben. Valaki öntözte a virágait, amíg ő nem volt bent. „Igazán szép tőlük”, gondolta magában.

Hozzáfogott kiszedegetni a fiókokból mindazt, ami kell, hogy folytassa a munkáját, ott, ahol a múlt héten abba hagyta. Hirtelen megállt, „ó, istenem!” Micsoda borzasztó egybeesés, éppen egy parte volt soron. Egy bizonyos Dimitrije Frušić nevezetű itteni születésű szerb embernek a gyászjelentése, aki Triesztben élt, orvos volt, és az ottani szerb iskola igazgatója. A feleségét Jovankának hívták, született Lučić. „Vajon tudja-e valaki, mennyivel élte túl a férjét? És egyáltalán: ki lehetett ez az asszony?”, töprengett Vera Tomić. A parte olaszul volt, így a Jovanka név helyett *Giovannát* írtak. Ezt le kell fordítani, regestát vagy rezümét írni, rávinni a katalóguscédulára. Előbb azonban, határozta el, leméri, milyen méretű a parte. 24X30 cm. Itt egy fénykép is, a kórház, amelyben a megboldogult Frušić dolgozott. A fénykép mérete a szokásos: 10X18. Azután beírta a gyászjelentés és a fénykép ajándékozájának kereszt- és vezetéknevét: Ljubomir Durković Jakšić. Az ajándékozó is meghalt már, nem túl régen. Külön rovatokba kerültek a szignatúrák, amelyek a tárolódobozok és a leltártárgyak számát jelzik. Mint kiegészítő adatot beírta, hogy Frušić doktor és neje 1833-ban vendégül látták Vuk Stefanović Karadžićot.

Töltőtollal írta az adatokat a leltárkönyvbe, szép, apró betűkkel, a kézírása tiszta volt és egyenletes. Beszámozta a gyászjelentést, aztán a számot rágépelte a katalóguscédulára. Már csak a rezümé maradt hátra.

„Vajon hány éves lehetett ez a Frušić, amikor meghalt”, töprengett magában. 1798-ban született. Kivonta ezt a számot a halál évéből, és azt kapta, hogy Frušić doktor negyven évet élt.

„Milyen keveset”, gondolta. Az ő férje majdnem megérte a hatvanadik születésnapját. Furcsa mód azonban a születése dátuma sehogy se jutott most az eszébe. A sokk, amelyet átélt, úgy látszik, amnéziássá tette. Úgy tűnt neki most, hogy az emlékezete is valamiféle katalógus, amelyben szignatúrával kell ellátni minden tételt, hogy elő lehessen keresni, ha kell valami.

A férje születésnapjával sehogyan sem tudott zöld ágra vergődni, eszébe jutott azonban valami más: a fehér törülközők, amelyeket a temetésre kellett vennie. Hat törülköző, nagyok. Mit csináltak azokkal a törülközőkkel, hova tették őket, fogalma sincs. Ráterítették volna a koporsóra, nem, azon virág volt, talán a fejfára... vagy valakinek a karjára tűzték... minden összekeveredett benne megint...

Öntudatlanul kocogtatni kezdte az asztalt a vonalzóval, és ekkor kopogást hallott az ajtón. „Szabad”, mondta. A főnöke lépett be, a részleg vezetője. Rögtön letette a vonalzót az asztalra, és a helyzetnek megfelelően nagyon szomorúra igazította az arcát.

A részlegvezető kezét fogott vele részvéte jeléül. A részletek felől érdeklődött: „Hogy történt az eset?” „Nem tudom, nem tudom, még mindig nem tudok magamhoz térni”, mondta. „... Úgy volt, hogy telefonon beszélgettem az egyik barátnőmmel, azzal, aki ismeri az ön feleségét, azt hiszem, hogy az ő unokahúga rokonságban van az ön feleségének az unokahúgával (jaj istenem, hogy összekomplikáltam ezekkel az unokahúgokkal, villant át az agyán), és akkor az én párom egyszer csak összeesett, hát nem szörnyű, ennyi az élet...” A szeme sarkában könnyek jelentek meg, amit megkönnyebbüléssel vett tudomásul.

Az osztályvezető mintha kényelmetlenül érezte volna magát. Feszengve ült a szemközti széken. Valamilyen papír volt nála, amely alig észrevehetően remegett a kezében.

– A sors, ez a sors, más magyarázatot nem talál az ember az olyan borzalmas dologra, mint a halál – mondta, és bólogatott hozzá. Idősebb ember volt ő is, az egészsége sincs rendben, de ezzel nem akart terhelni másokat.

– Szüksége van esetleg segítségre? – kérdezte.

– Segítségre? – ismételte meg az utolsó szót, nem tudván hirtelen, mire gondoljon, talán van valami segély, amit az özvegyeknek szoktak

folyósítani, de nyomban el is vetette ezt a lehetőséget; a levéltár rosszul áll anyagilag.

– Valaki esetleg helyettesíthetné, amíg . . . – itt megállt, mint aki nehezen kap levegőt. Az irat, amelyet a kezében tartott, tulajdonképpen az asszony nyugdíjaztatására irányuló indítvány volt, csakhogy ezt nem volt szíve most közölni vele.

– Ne . . . , nem szükséges – mondta az asszony. Nem tudta volna megmondani, mit is érez valójában, valószínűleg csak fáradt. Viszont nem felelt meg neki, hogy valaki beálljon a helyére, ő meg otthon maradjon a gyerekek között, a civakodásukat hallgatni napról napra . . . A részlegvezető körüljártatta tekintetét a szobán. A mennyezet magasságáig követte a futó indáit.

– Maga nagyon szereti ezt az irodát, ugye – inkább mondta, mint kérdezte ezt.

Csak a fejével intett.

Aztán fölállt, mivel a főnöke is fölállt, és kikísérte az ajtóig. Majd újból leült az asztal mellé.

Fellapozta az olasz szótárt, és a *c* betű alatt kikereste a *cordoglio* szót, amely az özvegy neve után a negyedik volt a gyászjelentésen. A jelentése mély fájdalom, szomorúság, gyász. *Della morte del suo marito*, ez szótár nélkül is érthető. *Demetri Frussich, dottore in medicina . . . Avvenuta*. Talán az *avvenutó*ból. Jövetel, eljövetel. Sőt, az Úr eljövetele. Vagy az *avventurá*ból.

„Boldogság, kaland”, mormolta. *Stamane*. Reggel. *Alle ore 4*. Aztán visszatért az *avvenuta* szóra. Biztosan az *avvenire*ből van, amelynek történik, megtörténik a jelentése. *S. Spoglie* . . . Első jelentése kígyóbőr, a második: tetem, holttest. A harmadik: páncél, hadizsákmány. A negyedik: avar.

„Milyen furcsa ez az egész”, töprengett. Aztán meg azt írja itt, hogy *spoglie mortali*. Ezt egyszerűen „földi maradványok”-nak fordította.

Úgy tűnt neki, máris túllépte egy rezümé terjedelmét.

Kinézett az ablakon.

A parkolóban néhány élénk színű autó állt. Meg egyetlenegy sötétkék. Ez a sötét autó most egyszerre lassan megindult az utcán lefelé. „Mintha valami láthatatlan kéz tolná, vagy csak képzelődöm”, töprengett.

CSEH Márta fordítása